

FAN VA INTEGRATSIYASIYANING NAZARIY ASOSLARI.

Umarova Ozodxon Abduvaliyevna
Toshkent amaliy fanlar universiteti o'qituvchisi
Ibragimova Shahzoda Sherzod qizi
Toshkent amaliy fanlar universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada fan va integratsiya tushunchalarining mazmuni hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada fanlararo integratsiyaning nazariy asoslari, uning pedagogik jarayondagi o'рни va o'quvchilarning bilimlarini tizimli shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida integratsiyalashgan yondashuvdan foydalanish o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, bilimlarni chuqurlashtirish va ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Fan, integratsiya, fanlararo integratsiya, ta'lim jarayoni, nazariy asoslar, integratsiyalashgan ta'lim, pedagogik texnologiya, tizimli bilim, o'quv jarayoni, innovatsion yondashuv.

Zamonaviy ta'lim tizimida fanlararo integratsiya muhim pedagogik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Hozirgi davrda ta'lim jarayoni o'quvchilarga alohida fanlar bo'yicha bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ham ko'rsatishni talab qiladi. Chunki real hayotda bilimlar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Shu sababli ta'lim jarayonida fanlararo integratsiyadan foydalanish o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va ularning dunyoqarashini kengaytirishga yordam beradi.

Fan va integratsiya tushunchasi pedagogika fanida muhim o'rin tutadi. Integratsiya turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlab, o'quvchilarda tizimli bilimlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa o'quvchilarning bilimlarni yaxlit holda tushunishiga va ularni amaliyotda qo'llay olishiga yordam beradi.

Fan tushunchasi

Fan – bu insoniyat tomonidan to'plangan bilimlar tizimi bo'lib, u tabiat, jamiyat va tafakkur qonuniyatlarini o'rganadi. Fan insoniyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Har bir fan ma'lum bir sohani o'rganadi va o'ziga xos metod hamda usullarga ega bo'ladi.

Ta'lim jarayonida fanlarning asosiy vazifasi o'quvchilarga ilmiy bilimlar berish, ularning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va mustaqil bilim olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Shu bilan birga fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish ham muhim hisoblanadi.

Integratsiya tushunchasi

Integratsiya so'zi lotincha “integratio” so'zidan olingan bo'lib, “birlashtirish”, “yaxlitlash” degan ma'noni anglatadi. Ta'lim tizimida integratsiya turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlash va ularni o'zaro uyg'un holda o'qitishni anglatadi.

Fanlararo integratsiya o'quvchilarga bilimlarni yaxlit holda qabul qilish imkonini beradi. Bu jarayonda turli fanlar o'rtasidagi umumiy tushunchalar, g'oyalar va qonuniyatlar o'zaro bog'lab tushuntiriladi.

Masalan, tabiiy fanlarni o'qitishda matematika, geografiya va biologiya fanlari o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish mumkin. Bunday yondashuv o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtiradi va ularni amaliyot bilan bog'lashga yordam beradi.

Fanlararo integratsiyaning nazariy asoslari

Fanlararo integratsiya pedagogika fanining muhim nazariy asoslariga tayanadi. Ular quyidagilardan iborat:

Tizimlilik prinsipi – bilimlarni tizimli va o'zaro bog'liq holda o'rganish.

Uzluksizlik prinsipi – ta'lim jarayonida bilimlarning bosqichma-bosqich rivojlanishi.

Mantiqiy bog'liqlik prinsipi – fanlar o'rtasidagi umumiy tushunchalarni aniqlash va ularni bir-biriga bog'lash.

Amaliy yo'naltirilganlik prinsipi – olingan bilimlarni real hayotda qo'llash.

Bu prinsiplar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlaydi va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Ta'lim jarayonida integratsiyaning ahamiyati

Fanlararo integratsiya ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu yondashuv o'quvchilarga bilimlarni yaxlit tizim sifatida qabul qilish imkonini beradi.

Integratsiyalashgan darslar quyidagi afzalliklarga ega:

o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtiradi;

fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi;

o'quvchilarning qiziqishini oshiradi;

mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Masalan, boshlang'ich sinflarda ona tili, o'qish, tabiiy fan va matematika fanlari o'rtasida integratsiya qilish orqali o'quvchilarning bilimlarini yanada boyitish mumkin.

Fanlar insonning bilimga bo'lgan ehtiyojini qondirish, tafakkur va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish vositasidir. Fanlar turlicha sohalarga bo'linadi, lekin ular orasida ko'plab umumiy qonuniyatlar mavjud.

Integratsiya esa turli fanlar yoki bilim sohaslarini birlashtirish, ularni uyg'un tizimga keltirish jarayoni sifatida qaraladi. Ta'lim jarayonida integratsiya o'quvchilarga bilimlarni yaxlit, tizimli va kontekstual ravishda qabul qilish imkonini beradi.

Fanlararo integratsiyaning maqsad va vazifalari

Fanlararo integratsiya quyidagi maqsad va vazifalarni amalga oshiradi:

Bilimlarni tizimli shakllantirish – o'quvchilar turli fanlardan olingan bilimlarni birlashtirib, kengroq tushunchaga ega bo'ladilar.

Fikrlash qobiliyatini rivojlantirish – turli fanlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish tafakkur va mantiqiy fikrlashni oshiradi.

Amaliy ko'nikmalarni shakllantirish – bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashga imkon beradi.

Qiziqish va motivatsiyani oshirish – fanlararo yondashuv o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Ijodiy va mustaqil faoliyatni rivojlantirish – o'quvchilar turli fanlarni birlashtirgan holda loyiha yoki tadqiqot ishlari bajaradilar.

Fanlararo integratsiyaning turlari

Pedagogik amaliyotda fanlararo integratsiya bir necha turga bo'linadi:

Tarkibiy integratsiya – ma’lum bir fan mazmuni ichida boshqa fan elementlarini qo’shish.

Metodik integratsiya – dars usullari va pedagogik texnologiyalar orqali fanlarni birlashtirish.

Loyihaviy integratsiya – o’quvchilarning loyiha yoki ilmiy ishlarini turli fan bilimlarini qo’llab bajarish.

Gorizontal va vertikal integratsiya – gorizontal – bir sinf yoki darajadagi fanlar o’rtasida; vertikal – turli darajalar (boshlang’ich, o’rta, yuqori) fanlarini bog’lash.

Nazariy asoslar

Fanlararo integratsiya nazariy jihatdan bir nechta pedagogik printsiplarga tayanadi:

Tizimlilik – bilimlar bir butun tizim sifatida o’rganiladi.

Uzluksizlik – bilimlarning bosqichma-bosqich rivojlanishi.

Mantiqiy bog’liqlik – fanlar o’rtasidagi umumiy tushunchalarni aniqlash va uyg’unlashtirish.

Amaliy yo’naltirilganlik – olingan bilimlarni real hayotda qo’llash imkonini yaratadi.

Amaliy ahamiyati

Fanlararo integratsiya o’quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

Bilimlarni tizimli va samarali o’rganish;

Murakkab muammolarni hal qilish ko’nikmasini rivojlantirish;

Mustaqil va ijodiy fikrlashni shakllantirish;

Fanlarni hayotiy kontekst bilan bog’lash.

Masalan, biologiya darsida matematik statistika usullarini qo’llash yoki geografiya darsida tarixiy voqealarni tahlil qilish orqali integratsiyalashgan bilim berish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, fan va integratsiya zamonaviy ta’lim tizimining muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Fanlararo integratsiya o’quvchilarning bilimlarini tizimli ravishda shakllantirishga yordam beradi hamda ularning tafakkurini rivojlantiradi.

Ta’lim jarayonida integratsiyadan samarali foydalanish o’quvchilarning bilim darajasini oshirish, ularning dunyoqarashini kengaytirish va o’rganilgan bilimlarni amaliyotda qo’llay olish ko’nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari. – Toshkent: O’qituvchi, 2012.
2. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2016.
3. Azizxo’jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2013.
4. Yo’ldoshev J., Usmonov S. Pedagogika asoslari. – Toshkent, 2015.
5. Ziyomammedov B. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2011.